
Podjetniško mesto

Author(s): Andrej GULIC

Source: *Urbani Izziv*, No. 12/13 (junij 1990), pp. 71-73

Published by: Urbanistični inštitut Republike Slovenije

Stable URL: <https://www.jstor.org/stable/44180549>

Accessed: 07-09-2018 11:50 UTC

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <https://about.jstor.org/terms>

This article is licensed under a Attribution 4.0 International (CC BY 4.0). To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.

JSTOR

Urbanistični inštitut Republike Slovenije is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Urbani Izziv*

Andrej GULIČ

Podjetniško mesto

socialne in prostorske razsežnosti razvoja podjetniškega značaja slovenskih mest

Povzetek. V mestih je potrebno ustvarjati sistemske in strateške razmere za razmah podjetniškega načina obnašanja na vseh bistvenih nivojih človekovega dela in bivanja. To pomeni, da moramo ustvarjati razmere na eni strani za istočasni in komplementarni razvoj sodobnih tehnološko-proizvodnih dejavnosti, na drugi strani pa za tiste dejavnosti, ki temeljijo na zasebni iniciativi, zasebnem kapitalu, samozaposlovanju, samoprodukciji, ki lahko bistveno omilijo negativne posledice strukturalnih sprememb v formalnem gospodarstvu.

Uvodne ugotovitve

S poglobljanjem gospodarskih, socialnih, prostorskih, etničnih, kulturnih in drugih vidikov splošne družbene krize ter z uvajanjem novih načinov družbene organizacije, ki se izraža v deregulaciji gospodarstva, sproščanju tržnih zakonitosti ter sistemskih spodbudah za razmah inovativnega in podjetniškega obnašanja, se tudi pri nas vse bolj jasno izraža potreba po čim bolj celovitem proučevanju in usmerjanju divergentnih in protislovnih razvojnih procesov.

Značaj in smeri razvojnih sprememb se razlikujejo od okolja, okvira in ravni proučevanja. Tako na državnih in meddržavnih ravneh prevladujejo predvsem makrogospodarski in makropolitni procesi. Čim bolj se približujemo nižjim nivojem v teritorialni hierarhiji družbene organiziranosti, tem bolj prihajajo do iz-

raza konkretni prostorski, socialni, ekonomski in drugi razvojni problemi, ki za svoje reševanje potrebujejo čim bolj konkretne razvojne programe in politike.

Eden izmed zelo pomembnih, če že ne bistvenih družbeno-prostorskih nivojev predstavljajo prav mesta. Mesta bodo na eni strani generala, na drugi strani pa najizraziteje občutila vplive in posledice različnih stihijskih in družbeno usmerjenih razvojnih procesov. Tako se npr. že danes mednarodno gospodarsko tekmovanje vse bolj odvija med glavnimi svetovnimi metropolami in njihovim širšim urbanim zaledjem in nič več samo med državami, kar je veljalo za (pol)pretekle družbene razmere.

Prihaja do nove prostorske delitve dela, in sicer na podlagi izražanja večje ali manjše uspešnosti mest, da učinkovito gospodarijo z naravnimi, antropogenimi in človeškimi resursi, s katerimi razpolagajo oziroma katera oblikujejo za uresničevanje lastne razvojne vizije.

Istočasno se vse bolj izpostavlja potreba po razumevanju mest kot svojevrstnih senzorjev, ki naj bi že zgodaj razkrivali probleme in spodbujali oblikovanje ukrepov za njihovo reševanje, še preden le-ti dosežejo državne ali celo meddržavne dimenzije. Tako se je tudi v okviru OECD-ja nedavno pojavila ideja o gledanju na mesta kot na "urbane observatorije", ki sistematično oddajajo zgodnja opozorila o pojavljanju specifičnih razvojnih problemov.

Na mesta se ne gleda več izključno kot na lokacije, primerne za razvoj industrije, storitvenih dejavnosti, stanovanj, prometne in komunikacijske strukture same po sebi, ampak vse bolj celovito kot na tiste enovite in kompleksne človeške združbe, ki s svojimi širšimi infrastrukturnimi kapacitetami in človeškimi resursi predstavljajo generatorje visoko tehnološko podprte človekove inovativne in podjetniške dejavnosti.

Zato poleg hardvera, ki pomeni širšo infrastrukturo in opremo, in softvera, ki pomeni znanje in tehnologijo,

postaja vse bolj pomemben orgver, ki pomeni sintezni okvir organizacijskih planskih, izobraževalnih, motivacijskih in drugih dejavnosti, ki predstavljajo tisto specifično komparativno prednost oziroma slabost za razvoj posameznih mest in njihovih ožjih in širših zalednih območij. Nekateri menijo, da dejavnik orgver že predstavlja 80% razvojnih resursov, medtem ko odpade na hardver 5%, na softver pa 15%.

Zaradi tega se pred prebivalce mest in pred njihove lokalne skupnosti, združenja, mestno upravo in podjetja postavlja težavno vprašanje, kako **podjetniško in inovativno upravljati z mestom v razmerah hitrih tehnoloških in družbenih sprememb.**

Aktualni problemi

Tehnološke in družbene spremembe prinašajo mestom številne probleme, npr.:

na gospodarskem področju:

- propadanje tehnološko zastarelih in nekonkurenčnih podjetij ter nastajanje novih podjetij; takšni procesi bodo vplivali na spreminjanje proizvodnih dejavnosti podjetij, na spreminjanje njihove velikosti in notranje strukturiranosti in na prevrednotenje pomena prostorskih lokacij;
- oblikovanje novih upravnih in organizacijskih prijemov v vodenju podjetij; tukaj imamo v mislih večji pomen in vpliv podjetništva in menedžerskih znanj;
- nastajanje novih zaposlitvenih tokov; s tem ko bo predvsem manj kvalificirana delovna sila postala odvečna v novo nastajajočih, tehnološko bolj opremljenih proizvodnih dejavnostih, se bo deloma preusmerjala v tokove samozaposlovanja (samoiniciativno iskanje zaposlitve) in samoprodukcije (naturalna proizvodnja in menjava);

na socialnem področju:

- povečevanje tehnološkega viška in naraščanje števila nezaposlenih; samozaposlovanje in samoprodukcija bosta lahko le delno pokrila narašča-

joči delež števila brezposelnih, ki bo nastal kot posledica tehnološkega prestrukturiranja;

- povečanje imigracijskih tokov predvsem iz drugih republik; verjetno je realna ocena, da bodo procesi prestrukturiranja, ki bodo zajeli Slovenijo in njena mesta, manj boleči kot v drugih, manj razvitih jugoslovanskih republikah; mogoče je torej pričakovati večje imigracijske prilive z juga države v slovenska mesta; imigranti bodo po vsej verjetnosti imeli polivalentno izobrazbo in poklicno sestavo, kar pomeni, da se ne bodo priseljevali samo tisti z nizko temveč tudi tisti z visoko izobrazbo; takšni procesi bodo, če ne bodo sprejeti ustrezni ukrepi, še nadalje zaostrovali domače probleme;

- znotraj mest se bo poglobljala urbana segregacija, ki bo vplivala na socialno, fizično in kulturno ločevanje prebivalcev na bogate in revne;

- s tem v zvezi se bodo zaostrovali problemi preživetja in bivanjski problemi vse širših slojev mestnega prebivalstva; vse manj ljudi bo sposobno plačevati naraščajoče stroške vzdrževanja obstoječih in izgradnjo novih stanovanj; še posebej bo to izrazito pri najemnikih družbenih stanovanj;

- zaradi vsega naštetega se bodo začele vse bolj izražati potrebe po urbani socialni solidarnosti, ki naj bi pomagala k ustvarjanju razmer za kolikor toliko znosno življenje ogroženih skupin mestnih prebivalcev;

na področju urejanja prostora:

- upoštevanje potreb po razvoju nove in posodabljanju obstoječe prostorske infrastrukture; tukaj imamo v mislih predvsem posodabljanje klasičnega prometnega omrežja, razvoj in posodabljanje industrijskih con, razvoj poslovnih centrov integrirane informacijsko - storitvene digitalne mreže, razvoj podjetniško - inovacijskih centrov itd.

- potrebe po izboljševanju kakovosti urbanega okolja; gre za posodabljanje obstoječega stanovanjskega sklada, za celovitejši razvoj lokalnih skupnosti, v okviru katerih naj bi se

bolj povezovala dimenzije delovnega in bivalnega okolja, za bolj primeren razvoj dejavnosti in objektov kolektivnega standarda itd.;

- potrebe po saniranju degradiranih mestnih (industrijskih) območij; industrijski način proizvodnje je pustil v marsikaterem mestu številne negativne sledove, kot npr. opuščene industrijske površine predvsem v centralnih mestnih predelih, dolgotrajno onesnaženo okolje (vodotoki, podtalnica);

- potrebe po aktivnem varovanju človekovega in naravnega okolja, to pomeni predvsem enakopravno upoštevanje ekoloških parametrov pri razvoju in lokaciji novih proizvodnih in storitvenih dejavnosti (akcija Zdrava mesta, ki je dobila podporo tudi v Ljubljani);

- potrebe po razširjanju in izboljševanju kakovosti zelenih površin;

- potrebe po varčevanju z energijo.

Možne razvoje usmeritve

Kot vidimo, so problemi večplastni in globlje pogojeni s posledicami neustrezne regulacije v preteklosti, sedaj nastajajočih problemov, kot tudi z nekaterimi bodočimi dogodki in procesi, ki jih lahko anticipiramo že danes.

Zato menimo, da bodo v naših mestih socialne infrastrukturne razsežnosti razvojnih sprememb veliko bolj izrazite kot pa v mestnih okoljih razvitih držav, in sicer zaradi bolj izrazite divergentnosti razvojnih sprememb. Divergentne razvojne spremembe potekajo danes in se bodo še bolj poglobljale v prihodnje. Z drugimi besedami povedano: v mestnih okvirih se bodo postopno locirale in razvijale visoko propulzivne gospodarske dejavnosti, ki se bodo prostorsko organizirale podobno kot tekmovalna podjetja v tujini. V ta namen bodo morala mesta poskrbeti za posodabljanje obstoječe ter razvoj nove sodobne infrastrukture.

Istočasno se bodo v mestih intenzivirali in "prostorsko odlagali" šte-

vilni socialni problemi, ki bodo lahko zavirali, brez ustrezne regulacije, tudi gospodarske dejavnosti z razvojnimi perspektivami.

V prid razreševanja nastalih in nastajajočih problemov menimo, da je v mestih potrebno ustvarjati sistemske in strateške pogoje za razmah vseh vrst podjetniškega načina obnašanja na vseh bistvenih nivojih človekovega dela in bivanja. To pomeni, da moramo na eni strani ustvarjati razmere za istočasni in komplementarni razvoj sodobnih tehnološko-proizvodnih dejavnosti, na drugi strani pa za tiste dejavnosti, ki temeljijo na zasebni iniciativi, zasebnem kapitalu, samozaposlovanju, samoprodukciji, in ki lahko bistveno omilijo negativne posledice strukturalnih sprememb v formalnem gospodarstvu.

V mestih bi morali ne samo sočasno obstajati, temveč se tudi dopolnjevati in razvijati naslednji dejavniki in dejavnosti:

- dejavnosti formalne in neformalne ekonomije,

- visokotehnološke in nizkotehnološke dejavnosti,

- mesto kot celota in posamezne lokalne skupnosti,

- delovno in bivalno okolje,

- ekonomski razvoj in socialna solidarnost,

- ekonomski razvoj in varovanje naravnega in človekovega okolja,

- celovit razvoj mest in njihovega ožjega in širšega zaledja itd.

PODJETNIŠKO MESTO vsebuje:

Strokovno usposobljeno mestno upravo, ki bo imela takšne sistemske ingerence in bo vodila takšno fiskalno politiko, da bo ustvarjala razmere za soodvisni razvoj visokotehnološko propulzivnih dejavnosti in razvoj vseh ostalih dejavnosti, tudi nizkotehnoloških, "neformalnih", ki bodo ustvarjale materialne pogoje za preživetje bolj ogroženih skupin prebivalstva.

Podjetniško naravnane gospodarske subjekte, ki ne glede na vrste lastninske podlage, na osnovi katere

delujejo, kar najbolj izkoriščajo infrastrukturne, človeške in finančne resurse, ki jih ima mesto za svoj lastni razvoj.

Lokalne skupnosti, ki ne bodo samo teritorialni okvir transmisije in legitimizacije političnih odločitev v smeri od zgoraj navzdol, temveč bodo dejansko skupnosti mestnih prebivalcev, ki bodo skupno in v svojem interesu ustvarjali razmere za svoje bivanje in delo. Prav lokalne skupnosti naj bi postale tisti družbeno teritorialni okvir, ki bi bil najbolj primeren za podjetniški razvoj vseh "neformalnih dejavnosti", in sicer od dejavnosti varstva otrok, nege - in oskrbe ostarelih in bolnih pa vse do izgradnje proizvodnih in storitvenih delavnic, ki bi proizvajale blago in opravljale storitve za svoje krajanje in prebivalce celotnega mesta.

Demokratsko opredeljene legalne poti za prepletanje in povezovanje upravnih, samoupravnih in podjetniških iniciativ v smislu razvoja mest kot celovitih in navzven odprtih družbeno-prostorskih entitet.

mag. Andrej Gulič, dipl. soc.

Prispevek je bil pripravljen za X. Sedlarjevo srečanje, Bled, 14. in 15. decembra 1989.

Marija VOVK

Stanovanja za stare ljudi

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

Kako živijo stari ljudje po domovih - kritiziramo, raziskujemo, objavljamo. Kako pa vsi ostali? Kako živi večina ljudi iz starostne skupine nad 65 let, vemo bolj malo. In teh je večina.

Poleg organizirane pomoči bi ti ljudje, vsaj nekateri, potrebovali tudi ustrezna stanovanja. Omenila sem že, da vodenje lastnega gospodinjstva ohranja starega človeka čilega. Veliko k temu pripomore ustrezno stanovanje, ne preveliko, vendar preudarno projektirano. Pomembna je tudi lokacija.

Ustrezno locirano in grajeno stanovanje daje staremu človeku možnost vodenja lastnega gospodinjstva tja do visoke starosti. Takšno stanovanje tudi preventivno zdravi, zmanjšuje potrebo po zavodskem varstvu oziroma jo pomakne v višjo starost.

Nasprotno pa negativno vplivajo na psihofizično zdravje starega človeka, kar je bilo ugotovljeno v raznih raziskavah, naslednji parametri: premajhna stanovanjska površina na stanovalca, preveliko število oseb v gospodinjstvu na stanovanje, slaba kvaliteta in opremljenost stanovanja, neustrezno bivalno okolje.

Neustrezna stanovanja za stare ljudi lahko najdemo povsod, v mestu in na deželi, tako v starih mestnih jedrih kot tudi v novih stanovanjskih soseskah.

Toda ni pomembno le stanovanje, njegova opremljenost in oprema, ampak tudi bivalno okolje. Če hočemo staremu človeku olajšati življenje, mora biti bivalno okolje primerno. Pri oblikovanju neposrednega stanovanjskega okolja je treba doseči, da se star človek počuti varnega, da se lahko orientira, da mu je zunanji prostor udoben, uporaben, da mu nudi vse potrebne storitvene in rekreacijske možnosti ter da mu je dostopen tudi brez grajenih ovir. Hrupna območja niso primerna za nikogar, še manj za starega človeka.

Z ustrezno gradnjo in/ali prenovno stanovanj za stare ljudi (ob organizirani pomoči seveda) bi lahko dosegli tudi to, da za marsikoga ne bi bila potrebna selitev v dom. Sprememba od individualnega bivanja k zavodskemu je lahko zelo vznemirljiva. Poleg tega se v dosti primerih popolnoma spremeni znano okolje, saj so domovi večinoma v krajih s sedežem občine. Njihova zmogljivost pokriva občinske potrebe, ne krajevnih. Stalno moramo imeti pred očmi vse psihološke posledice pri preseljevanju starih ljudi. Izguba prijateljev, znancev, sosedov ali sodelavcev ne pomeni le žalosti, ampak ustvarja tudi negotovo počutje, včasih celo več.

Pravilno locirana stanovanja za stare ljudi ob organizirani pomoči so zelo velikega pomena, ker ohranjajo tipične oblike stikov z zunanjim svetom, s funkcionalnejšo gradnjo pa omogočajo tudi lažje vodenje gospodinjstva.

Neustrezni stanovanjski pogoji postajajo vse bolj rizični dejavnik pri porušitvi psihofizičnega zdravja v vseh starostnih obdobjih. V geriatriji je najbolj pogost vzrok za socialno dekompenzacijo, posredno pa tudi za psihično, ravno neustrezno stanovanje. Zaradi tega sodobna gerontologija meni, da je treba starim ljudem omogočiti življenje v stanovanjih, ki ustrezajo njihovim potrebam.

Za uspešno delo stanovanjskega starostnega varstva so potrebne smernice o gradnji stanovanjskih enot za stare ljudi.

Za splošne socialne zavode so normativi, za stanovanja za stare ljudi jih ni. Gradbeni center Slovenije je pred leti pripravil smernice, ki so žal nepopolne in nedodelane.

Med ustrezne stanovanjske razmere ne spadata le visok tehnični standard in površinsko prava velikost, temveč tudi stanovanjsko okolje, ki starega človeka sprejme, mu omogoča dobre družabne stike in mu je pripravljeno nuditi pomoč. To so lahko sosedje, razne društvene organizacije, krajevna skupnost, center za socialno pomoč s terensko službo in zdravstveni dom s patronažno službo ali domovi za stare ljudi z zunanjo dejavnostjo.

Nujnost ustreznega stanovanja se kaže predvsem v:

- podaljšanem vodenju lastnega gospodinjstva,
- ohranitvi družbenih stikov ob udeležbi v javnem življenju, skratka v
- nadaljevanju ustaljenih navad ob kar najbolj zmanjšanih naporih oziroma brez posebnih težav.

Glede na pomen, ki ga ima za stare ljudi ustrezno stanovanje, in na statistične podatke je treba čim prej začeti z gradnjo stanovanj za stare ljudi. Najprej je treba preučiti način